

KORRESPONDENCE VÍTĚZSLAVA NOVÁKA S THEODOREM KÖSSLEM

*Zpracoval Prof. PhDr. Miloš Schnierer
K publikaci připravila Mgr. Ludmila Peřinová, Ph.D.*

Vítězslav Novák, často znám jako ironik hluboce skrývající osobní city, před svými opravdovými přáteli vystupoval zcela opačně. A ironii, uplatňovanou často v nekompromisní kritice jiných, obracel proti sobě. Z korespondence vycítíme Novákovu touhu po opravdovém přátelství slučujícím, jak je pro Nováka typické, přátelství uměleckém se zájmy turistickými, s nezkrotnou touhou po poznání vlasti i téměř celé Evropy. Jestliže se totiž Novák dokázal přátelsky sblížit s lidmi, činil tak jednou provždy bez jakýchkoli kompromisů. Jednou takovou osobností byl kouřimský advokát, Novákův žák Theodor Kössl.

Theodor Kössl, nar. 1. srpna 1886 ve Lhenicích na Šumavě, studoval nejdříve české gymnázium v Plzni (1897 – 1905), pak práva na univerzitě v Praze (1905 – 1909), současně skladbu u Karla Steckra a Vítězslava Nováka.

V době svého působení v Plzni (jako notář koncipient) od roku 1914 byl velmi hudebně činný. Nejdříve byl sbormistrem pěveckého sboru „Hřímálý“ (5 let), pak deset let dirigoval „Plzeňskou filharmonii“. Zasloužil se také o vznik městské hudební školy v Plzni.

V roce 1929 byl přeložen jako notář do Kouřimi, kde se již usadil trvale.

Skladatelská činnost Kösslova probíhající spolu s tak odlehlym zaměstnáním je poměrně bohatá. Obsahuje jak skladby klavírní (Jarní sonáta – 1916, Stará suita – 1922), houslové (Sonatina – 1924, Drobná suita – 1928), tak i orchestrální (např. 3 orchestrální suity); také četné úpravy lidových písní a sbory. Nejvýznamnějším dílem Kösslovým je kantáta „Rodnému kraji“ odměněná první cenou v soutěži plzeňských hudebních korporací v roce 1952. Slohově je Kössl pozdní romantik ovlivněný Vítězslavem Novákem a zájmem o lidovou píseň.

Korespondence mezi Novákem a Kösslem počíná rokem 1929, tedy Kösslovým působením v Kouřimi a pokračuje i po smrti Novákově s paní Novákovou až do roku 1962. (První pohlednice Nováková datována 1. VIII. 1929 a poslední dopis paní Novákové z 22. X. 1962. Poslední dopis Novákův z 6. V. 1949). Korespondence Novákových s Kösslem obsahuje celkem 102 dopisů, korespondenčních lístků a pohlednic. Následující zpracování korespondence se však týká pouze písemností z pera Vítězslava Nováka, čítá tedy celkem 71 jednotlivostí.

Korespondence přináší cenný pohled jednak na prázdninové domácí i zahraniční cesty V. Nováka (i s Kösslem), doplňuje obraz Novákovy nám dosud neznámého soukromí, hlavně v pozdějších letech po roce 1937, konečně nám přibližuje některé tvůrčí problémy skladatelovy v závěrečném období jeho života.

1. Množstvím písemností tedy bohatá Novákovy korespondence s Theodorem Kösslem začíná pohlednicemi z domácích i zahraničních cest. Ne všechna sdělení na těchto pohlednicích a

několika korespondenčních lístcích jsou stejně hodnotná. Na pohlednicích najdeme tu a tam drobnou zmínku většinou o provedení nějakého díla Novákova, avšak v naprosté většině se jedná o pozdravy z cest, příležitostná přání k svátkům, které Mistr svému bývalému žáku, s nímž se teprve ve starším věku více sblížil, zasílal.

1.

VN – TK

Cavalaire – Plzeň

P

1. 8. 1929

1. 8. 1929

Srdečný pozdrav z místa, kde již počtvrté trávím část svých prázdnin. Letos se asi v Luhačovicích nestavím, zato chci se ženou na Šumavu a do Tater.

Vít. Novák

2.

VN – TK

Praha – Lhenice

P

25. 8. 1929

Praha 25. VIII. 1929

Milý příteli,

Právě jsme se vrátili z cesty a po několikadenní nutné zastávce doma hodláme někam do hor. Z Vašeho lístku se dozvídám, že ztrávíte září ve svém rodném kraji. Nechtěl byste se vydati s námi na Šumavu? Hodláme asi 3. září odsud odjet a zdržeti se nejméně týden. Očekávaje Vaši brzkou odpověď

Zdraví Vás

Novák

3.

VN – TK

(Praha) – Kouřim

P

Nedatováno

Veselé velikonoce a především trochu lepšího počasí k nim přejí Vám navzájem

Vít. Novák s chotí.

4.

VN – TK
Praha – Kouřim
P
11. 12. 1929

Praha 11.XII. 1929

Milý příteli,

Děkujeme Vám za vzpomínku. Často jsme Vás vzpomínali a radi bychom zase Vás uviděli. Příští neděli má se hráti v Č. Filharmonii můj Pan – snad Vám bude možno přijeti.

Se srdečnými pozdravy od nás
Vít. Novák

5.
VN – TK
Praha – Kouřim
P
23. 12. 1929

Praha 23. XII. 1929

Milý příteli,

Opětujeme upřímně Váš vánoční pozdrav a těšíme se na brzkou shledanou s Vámi

Vít. Novák

6.
VN – TK
Praha – Kouřim
D
20. 2. 1930

Praha 20. II. 1930

Milý příteli,

Používám první volné chvíle, abych Vám srdečně poděkoval za zásilku molitorovských výrobků, jimiž jste nás především překvapil. Jsem totiž nyní cele zaujat přípravami ku premiéře svých pantomim. Konají se zkoušky orchestru, zkoušky baletu, musím dohlédnouti do malírny na dekorace, starat se o různé rekvizity – neřekl byste, nač vše člověk musí myslit. Ani má žena nemá chvíli klidu – před několika dny měla její matka záchvat mrtvice a tu mají obě dcery, ošetřovatelka i služka plno starostí a práce. Bohudík, že se to trochu zlepšilo. V dnešních novinách jste asi četl zprávu z Nár. divadla, že datum premiéry určeno na sobotu 8. března. Byl

bych s ním spokojen, hlavně se souborem, jen aby nepřišla žádná překážka! Doufám, že by i Vám se ten den nejlépe hodil a těším se, že bych Vás uviděl v divadle.

Vyřizuje srdečný dík a pozdrav od své ženy, tisknu Vám přátelsky ruku
Váš Novák

Obsahový komentář

První Novákův dopis je datován 20. února 1930 v Praze. Z dopisu vysvítají Novákovy starosti s uvedením baletních pantomim *Signorina Gioventu*, op. 58, No 126 a *Nikotina*, op. 59, No 127 v Národním divadle v Praze.

Premiéra byla toho dne, jak Novák uvádí. Dirigoval Otakar Ostrčil, choreografem byl Jaroslav Hladík, výpravu *Signoriny* navrhl Vlastislav Hofman a *Nikotiny* Josef Čapek.

7.

VN – TK

Praha - Kouřim

D

17. 12. 1930

Praha 17. XII. 1930

Můj milý příteli,

Konečně se dostávám k tomu, abych Vám poděkoval za gratulaci k mým narozeninám. Nebyla to gratulace jako tuze mnoho jiných – byla velmi závažná a celá naše rodina se jí bude delší čas zabývat. Jsem rád, že se Vám odvděčím – zvu Vás v neděli na oběd k nám, kde Vám odevzdám partituru *Gioventu*. Napište mi jen, bude-li Vám lze přijeti.

Se srdečným pozdravem
Vít. Novák

Obsahový komentář

Kössl jako žák a přítel Novákův se stále zajímal o nová díla svého učitele, jež stále sledoval. Proto pozvání na oběd a Novákovo rozhodnutí „odevzdat“ jeden výtisk partitury *Signoriny Gioventu*, op.58, No 126 Kösslovi. Od Nováka to bylo velké gesto vůči svému žáku, poněvadž partitury obou pantomim dal tisknout prostřednictvím Univerzální edice ve Vídni v počtu 200 kusů na vlastní náklad v hodnotě 4600 šilinků. Vídeňské nakladatelství již nemělo zájem o vydání těchto Novákových děl.

Nyní následuje celá série pohlednic a dopisů Vít. Nováka Th. Kösslovi, kterou záměrně nekomentujeme, poněvadž nám přináší sice cenné informace o vzájemných

přátelských turistických stycích obou milovníků přírody a cestování, ale neobsahuje zmínky pro naše téma důležité – o kompozičních a duchovních problémech Novákovy osobnosti. Doba, kdy se Novák svému příteli počne svěřovat o svých vnitřních problémech tvorby i života měla teprve přijít.

8.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

19. 6. 1931

Praha 19. VI. 1931

Můj milý příteli,

Především nejsrdečnější dík za melitorovské jahody! Přišly nám vhod jako sezonní ovoce, jež se touto dobou u nás všech těší každodenní pozornosti. Lituji jen, že jste si dělal tu výlohu a pak, že se Vám nyní nemohu osobně poděkovati. Nebude-li totiž pozítří, v neděli, nemožné počasí, musím stůj co stůj odjeti z Prahy na celý den: naše dni zde jsou zde již sečteny, žena má plno práce s úklidem a přípravami na prázdniny a nemůže mne tady potřebovati. Těšil jsem se ještě na shledání s Vámi, nyní nezbývá, než těšiti se dále – až do září. Náš prázdninový program je tento: 27. ráno zamýšlíme jeti do Sliache, kde bychom se rádi zdrželi do 25. července. Od 1. srpna máme to zamluveno v Cavalaire. Je to sice v létě dlouhá a hodně únavná cesta na Rivieru, ale nutno něco vytrpět, protože oba věříme v blahodárný účinek moře a pobyt v klidném tom prostředí se nám velmi zamlouvá. Škoda, že tam nemůžete s námi! Potom hodláme do Paříže asi na 10 dní, také bychom byli kolem 10. září doma a mohli po krátké přípravě podniknouti s Vámi smluvený výlet na Šumavu. Za příznivého počasí mohlo by to býti nejkrásnějším a nám rozhodně nejmilejším číslem prázdninového programu. Cítíme se letos nervově tak vyčerpáni, že se pobytu v přírodě nemůžeme ani dočkati. Dokonce i uvažujeme, neměli-li bychom se letos vzdáti pobytu u moře a zůstati ve vlasti, v nějaké romantické lesnaté krajině s pěkným koupáním. Kdybyste na něco takového připadl, mohl byste mne pro všechny případy upozorniti. Ovšem hned podotýkám, že se obáváme nestálého počasí, jak u nás obyčejně v létě bývá – a pak také Pražanů, kteří by nám stále připomínali to, čemu chceme uniknout. Napíše Vám ze Sliache, jak se nám tam líbí, po případě, jak jsme se definitivně rozhodli. Náš Jára má pro červenec zamluvený pobyt v Bechyni, potom má jeti za námi.

Tolik o prázdninách. Z aktualit mohu Vám prozradit jen, že v příštím Věstníku POČ má býti kající projev, na základě něhož jsem znovu přijal medaili Drem Jeřábekem mi přinesenou.

Se srdečnými pozdravy od nás obou Váš

Novák

9.
VN – TK
Sliáč – Kouřim
P
4. 7. 1931

Sliáč – Kúpele 4. 7. 1931

Mlý příteli,

Dnes večer tomu bude týden co jsme sem přijeli. Pobyt zde je velmi příjemný, krajina, koupel a hotel – vše se nám líbí. Jak jsem Vám psal, chceme se zde zdržeti asi do 25., abychom měli každý nejméně 20 koupelí. Hvar jsme odřekli a zatím máme pro srpen na programu Cavalaire. Těšíme se, že nám pošlete nějakou zprávu.

Se srdečnými pozdravy
Vít. Novák
Mar. Nováková

10.
VN – TK
Bechyně – Kouřim
P
4. 8. 1931

Bechyně 4.8. 1931
Vila Elektra

Milý příteli,

Jste jistě překvapen odkud dostáváte pohlednici. Lékař ve Sliáci nás velice varoval od cesty na jih v srpnu, trávíme tedy druhou část prázdnin zatím zde. Děkuji Vám za Váš zajímavý dopis a těším se na brzkou zprávu sem.

Se srdečným pozdravem
Vít. Novák
M. Nováková

11.
VN – TK
Bechyně – Kouřim
D
9. 8. 1931

Bechyně 9. 8.1931

Milý příteli,

Srdečný dík za dopis. Píši Vám dle Vašeho přání hned, abych Vás informoval o stavu věcí.

Jsme tedy nyní místo na Riviere v Bechyni, kde se nám velmi líbí. Proto zde zamýšlíme zůstat ještě nějaký týden, načež bychom ke konci tohoto měsíce ještě navštívili Tábor, Krumlov a snad něco k tomu. Jakmile Vám bude možno – nejlépe ovšem hned po 1. září – nastoupili bychom s Vámi cestu do našich hor a to buď na Šumavu, nebo do Bezkyd. Bude-li počasí příznivé, ztrávili bychom po případě celý měsíc v tomto prostředí. V opačném případě jeli bychom co nejdříve do Paříže. Musím totiž býti 1. října v Praze u přijímacích zkoušek. Potom však si mohu zase udělati volno a mohli bychom jeti do Francie až později.

Tedy: 1) hled'ete se uvolnit již 1. září a

2) uvažujte, jako my, kam bychom se měli raději podívat. Nebo, že bychom v případě příznivého počasí dělali oboje?

Vyřizuje srdečný pozdrav od mé ženy, jsem s přátelským stiskem ruky Váš

Novák

12.

VN – TK

Bechyně – Kouřim

P

14. 8. 1931

Bechyně 14. 8. 1931

Milý příteli,

Vytrvale špatné počasí znemožnilo nám další pobyt v tomto příjemném zákoutí. Rozhodli jsme se v neděli odtud odjet a v úterý jeti asi na 14 dní do Paříže, takže bychom se vrátili pravděpodobně 2. září. Když by pak nám bylo popřáno projít se po horách! Pošlu Vám brzo zprávu.

Se srdečným pozdravem
Novák

13.

VN – TK

Paříž – Kouřim

P

22. 8. 1931

Paříž 22. 8. 1931

Milý příteli,

Těch několik prvních dnů uběhlo nám tak, že jsme ani nepomysleli na psaní. Dnes expedujeme první lístky. Počasí je stále nejisté, ale to se nám zde právě hodí, kdyby se jen vybralo do září! Jaké máte zprávy?

Srdečně Vás pozdravuji
Vít. Novák

14.
VN – TK
Paříž – Kouřim
P
28. 8. 1931

Paříž 28. 8. 1931

Milý příteli,

Děkuje za dnes obdržený dopis, sděluji s Vámi, že hodláme přijeti do Prahy 2. 9. v 18.30 a za příznivého počasí mohli bychom 4. 9. jeti do Sušice. Snad bude pro Vás nejvýhodnější, zajeti hned 1. 9. z Lhenic, abyste zbytečně neztrácel čas, zejména kdybychom se pro nemožné počasí trochu zdrželi. V tom případě bych Vám telegrafoval, kdy přijedeme. Jinak se sejdem dle našeho udání v Sušici.

Se srdečným pozdravem
Novák

15.
VN – TK
Praha – Lhenice
D
18. 9. 1931

Praha 18. 9. 1931

Milý příteli,

Divil jste se asi, že jsem se Vám neozval za příznivých dnů na začátku tohoto týdne – ač-li jste u Vás na Šumavě nějaké příznivé dny měli! Stalo se z trojí příčiny a to:

- 1) Z oprávněné nedůvěry k letošnímu počasí, v čemž mi také následující dni daly za pravdu
- 2) z ohledu na mou ženu, jež si chtěla doma trochu pohovořiti a zavařiti rajská jablíčka;
- 3) z péče o můj vylomený zub, jež jsem dal nahraditi novým. Stál 300 Kč, jež bych měl požadovati na p. Vavřínovi, místopředsedovi sušického odboru KČT. Ale co s tímto nesvědomitým člověkem, jež nás tak hanebně vedl za nos?

A víte, co jsem v Těchto dnech především dělal? Rozmanité projekty, jak bych moji turistickou vášeň ve zbývajících mi prázdninách ještě mohl vybiti. Uvažoval jsem, máme-li dokončiti přerušenu túru po Šumavě, nebo jeti se ženou do Orlických hor a Jeseníků, neb zajeti na Harusák u Nového Města na Moravě a odtud na Bítov. První plán padl, že by se toho ani za pěkného počasí nedalo asi mnoho dělat, neřku-li za mizerného. Rozpálil jsem se pro druhý – a tu mně kdosi pořádně schladil zprávou, že v Orlických horách jsou cesty strašně rozmoklé. Zbýval by třetí plán, nejméně riskantní, ale dosud nepřišla žádná zpráva od bítovského starosty, jak je tam s podzimními barvami. Na tu turu bych Vás tuze rád vzal s námi, jenže nevím, dojde-li k ní ještě v září!, kdy máte dovolenou. A tak ze všeho vylezou asi Krkonoše, udělali se teď trochu hezky – není to daleko a cesty jsou tam spolehlivější než kdekoli jinde. Přeji Vám, milý příteli hodně štěstí při hledání hub a pozdravuji Vás od nás co nejsrdečněji.

Váš Novák

16.

VN – TK

Praha – Lhenice

D

27. 9. 1931

Praha 27. 9. 1931

Milý příteli,

Píšu Vám do Lhenic a doufám, že Vás tam tyto řádky ještě zastihnou. Projevil jste totiž ve Vašem posledním dopise přání, že byste se rád podíval na Bítov – a já (po případě my) se tou myšlenkou zabývám(e) rovněž. Po všech nezdarech letošních prázdnin v naší drahé otčině: V Bechyni, na Šumavě, v Krkonoších – o tomto posledním budu Vám někdy později referovati – mně (nám) to nedá pokoje. Bylo by to tak krásné zakončiti prázdniny v romantickém, podzimními barvami zářícím Podyjí!

Nejsem ještě rozhodnut, pojedu-li hned po přijímacích zkouškách 2. října nebo po Ludikarově koncertu 4. Není také zcela jisté pojedu-li moje žena sebou, ale po dnešní ranní procházce v Divoké Šárce velice se jí ten výlet zamlouval. Snad by také jela až 4., kdybych odjel již 2. Samozřejmě za příznivého počasí! Mizerného máme už letos dost! Pro všechny případy Vás tedy informuji o cestě: Rychlík vyjíždí z Denisova nádraží ráno v 7.35 a dorazí do moravských Budějovic ve 12.09. Odtud autobusem nebo autem do Vysočan, odkud se sejde po nadmíru špatné silnici v několika minutách do Bítova. Kdybyste na ten výlet nereflektoval, radím, abyste se vydal na cestu (samozřejmě za slušného počasí) raději 4. 10. (Ačkoli bychom velmi rádi jeli s Vámi). Můžete nám ihned podati zprávu, jak jste se rozhodnul, po případě se dozvíte přesně den našeho odjezdu. Na Bítově by stačilo zdržeti se asi 2 – 3 dny, za něž se dá vše nejkrásnější shlédnout. Také by bylo možno jít odtud pěšky do

Znojma, čímž by se cesta o den prodloužila. Pro ten případ by se doporučovalo vzít sebou cestovní pas, protože cesta vede také po území rakouském.

Doufám, že – ať už půjdeme či ne, shledáme se v sobotu 3. 10. odpoledne u nás, nebo večer v Ludikarově koncertu. Kdybyste nám chtěl telefonovati, zde naše číslo:42544.

Se srdečnými pozdravy od nás
Vít. Novák

x) Byt byste dostal v hostinci Fišerově.

17.

VN – TK

Bítov – Kouřim

P

5. 10. 1931

Bítov 5. 10. 1931

Milý pane notáři,

Jsme zde na výsost spokojeni – podzimní barvy v nejkrásnějším rozeplání. Potrvá-li příznivé počasí, hodláme se zdržeti přes neděli. Bylo by to krásné, kdybychom Vám mohli trochu té krásy ukázat.

Stdečně pozdravují
M. Nováková, Vít. Novák

18.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

22. 12. 1931

Praha 22. XII. 31

Milý příteli,

Přijměte navzájem naše vánoční a novoroční blahopřání. Letos hodláme hned po Štědrém večeru odjet do Jizerských hor (na Buchštejn). Budou tam Hoffmeistrovi a Talichovi, všichni s lyžemi, jen já s Hoffmeistrem budeme chodit po svých – protože on se bojí a já nesmím kazit očím.

Se srdečnými pozdravy Vám a p. bratru.

Novák s chotí

19.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

26. 3. 1°932

Praha 26. 3. 1932

Milý příteli,

Opětuji Váš velikonoční pozdrav, ale náramně se divím, že jste nám jej nepřednesl osobně – tak dlouho jste se již nedal vidět. Co je s Vámi?

Vít. Novák

20.

VN - TK

Klet' (pošta Č. Budějovice) – **Luhačovice**

P

29. 8. 1932

Konečně jsem se dostal sem na Klet' za osvědčeného vedení přítele Berana, odkud Vám posílám srdečný pozdrav.

Vít. Novák
Josef Beran

21.

VN - TK

Praha – Kouřim

P

4. 10. 1932

Praha 4. 10. 1932

Milý příteli,

Včera jsme smluvili s Richardem Veselým, že si ve čtvrtek s ním zajedeme do Molitorova podívat se na výstavu ovoce a tu se těšíme také na shledání s Vámi – jak věci stojí – někdy odpoledne v Kouřimi.

Srdečný pozdrav
Novák

22.

VN – TK

Vysoké Tatry – Lhenice

P

4. 8. 1933

Vysoké Tatry 4. 8. 1933

Milý příteli,

Sděluji s Vámi, že koncem t.m. nebo hned začátkem září bychom rádi s Hoffmeistrovými na Slovenský jih. Kdyby však z toho jakkoli sešlo, dělili bychom turistiku v menších horách. Nechtěl byste se k nám v tom či onom případě přidružit? Nyní jsem na Štrbském plesu (Hotel Kriváň). 12. chceme oklikami domů (asi 20.)pak několik dní v Čechách a další. Můžete mi dopsat ještě sem.

Se srdečným pozdravem
Novák

23.

VN – TK

Špičák – Kouřim

P

18. 8. 1933

Špičák 18. 8. 1933

Milý příteli,

Litujeme, že jste nám dříve nepodal zprávu o zamýšleném výletu na Šumavu. – Byli bychom se určitě připojili. Nyní jsme už sem udělali krátký výlet autem z Chlumu, kde trávíme letošní prázdniny od 17. – Koncem t.m., se pak hodláme podívat do Rakous.

Vzpomínáme a zdravíme
Novákovi

24.

VN – TK

Hallstatt – Lhenice

P

31. 8. 1933

Hallstatt 31. 8. 1933

Milý příteli,

Opustili jsme Chlum a nyní projíždíme autem alpské země Rakouska. Závisí od počasí jak dlouho se tu zdržíme; kdyby se zhoršilo, zajeli bychom si snad na Bašku – vlakem, protože náš Jára chce viděti stůj co stůj Masarykův okruh.

Srdečně zdraví
Novákovi

25.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

4. 1. 1934

Praha 4. 1. 1934

Novoroční pozdrav po návratu z Jizerských hor posílá a na častější shledání v tomto roce se těší

Novák

26.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

8. 1. 1934

Praha 8. 1. 1934

Milý příteli,

Píšu Vám, abych zvěděl příčinu, proč jste nepřišel za mnou nahoru do bytu, jestli se Vám zatím nic nepříhodilo. – Žena byla totiž vzadu v kuchyni, takže zvenku nebylo vidět vůbec světlo. Spokojen, že můj výstup do 3. patra nebyl marný, udělal jsem si pohodlí, vyhledal Mahlerovu partituru, očekáváje Váš příchod – a Vy nikde! Napište mi hned, co Vám zabránilo přijít za mnou.

S pozdravem od nás obou

Novák

Obsahový komentář

Teprve z tohoto dopisu se dozvídáme, že se Novák zaobíral studiem Gustava Mahlera. Novákův poměr k Mahlerovi byl poměrně chladný pro rozvleklost Mahlerových symfonií a zajisté především pro obsahovou odlehlost a rozdíl v podstatě osobnosti.

Přesto se ponořil do studia jeho partitur před započítím kompozice své autobiografické *Podzimní symfonie, op. 62, No 134*. Z dopisu lze usoudit, že měl Novák v úmyslu studovat Mahlerovu instrumentaci s Kösslem.

Další řada písemností je opět uvedena bez komentáře. Autoři si jsou vědomi, že pro badatele, který by se soustředil na podrobnější vypracování Novákovy biografie, by přinesl tento soubor doopisů mnoho cenného materiálu.

27.

VN – TK

Chlum u Třeboně – Kouřim

D

12. 8. 1934

Chlum u Třeboně 12. 8. 1934

Milý příteli,

Při našem posledním setkání řekl jste, že byste svoji letošní dovolenou ztrávil s námi u moře. Proto s Vámi dle daného slibu sděluji toto:

Po více než šestinedělním pobytu zde na českém jihu chystáme se ztráviti druhou část mých prázdnin u moře. Vráti-li se šťastně moje žena s Járrou do Prahy, kde si mají opatřiti potřebné peníze a karnet, vyjeli bychom odsud autem v úterý nebo ve středu. Má to býti tentokráte kratší cesta rakouskými a italskými Alpami, abychom asi do 20. dorazili do Crikvenice. Náš Jára by se odtud asi po dvou dnech vracel do Prahy ve společnosti manželů Schlöglových – nechceme jej totiž pustit samotného v autu za nynějších neklidných poměrů – a my bychom se pak odebrali na Malinskou. Doufám, že v hotelu Strnad (majitel Plzeňák) bude již koncem srpna místo. Ze Sušaku je to dvě hodiny parníčkem. Bude-li se nám tam líbiti jako vloni, chtěli bychom zůstatí nejméně čtyři týdny. Snad tam přijedou také Hoffmeisterovi, které jsme letos navštívili v Kunžvartu na Šumavě.

Tedy pište do Malinské – bylo by hezké, kdybychom se tam všichni shledali!

Se srdečným pozdravem

Vít. Novák

28.

VN – TK

Malinska – Lhenice

D

23. 8. 1934

Malinska 23. 8. 1934

Milý příteli,

Vaše zpráva nás velmi potěšila – nyní aby přijeli ještě také Hoffmeisterovi měli bychom zde pěkné kvinteto! Škoda jen, že hodláte přijeti až za 14 dní. Ale konečně, kdybychom zatoužili poznati ještě něco nového, mohl byste se k nám připojiti. Ovšem k tomu by bylo třeba vzíti sebou více než úředně povolených 1000 Kč. To můžete udělati bez nejmenších obav, nikdo Vás nebude prohlížeti. My jsme přijeli autem, kde je cestující mnohem více exponován než ve vlaku, neměli vůbec žádných potíží na celé cestě. Upozorňuji Vás, není-li Vám to známo, že si těch povolených 1000 korun na předložení cestovního pasu můžete u každé banky vyměnit za Dináry. Je to výhodnější! nežli zde, kde kurs není tak příznivý. Ohledně cesty doporučuji koupiti si lístek Praha – Fiume. Cesta trvá tak dlouho jako Praha – Zagreb (asi 23 hodin), odkud byste se musel trmácet ještě několik hodin do Sušaku. Ve Fiume si na nádraží opatříte liry (za 100 Kč asi 47 Lir), taxi Vás doveze asi za 7 Lir (vyjednejte to s ním předem), nebo nosič Vám donese zavazadlo k mostu, kde je na

jedné straně italská na druhé jugoslávská celnice. Přes most nejezděte, stojí to mnohem víc! Přijedete-li do Sušaku na noc, ubytujte se v hotelu Continental, zcela blízko u mostu. Dopoledne koupel na konci mola, v poledne důkladný oběd, ve 2 parníčkem do Malinské, kam dorazíte krátce po 4.

S přátelským pozdravem od nás obou
Novák

P.S. Hotelier Strnad Vám prý již dopsal.

29.

VN–TK

Praha – Kouřim

P

22. 12. 1934

Praha 22. 12. 1934

Milý příteli,

Je mi líto, že jsme se po koncertě již neviděli. Děkuji Vám za sympatický Váš dopis a přeji k Vánocům i Novému roku vše dobré! Bude-li počasí příznivé, chceme si zajeti na Výhledy u Domažlic. Hoffmeistrovi tam jedou zítra.

S pozdravem
Vít. Novák

30.

VN – TK

Córdoba – Kouřim

P

30. 4. 1935

Córdoba 30. 4. 1935

Milý příteli,

Posíláme Vám vzpomínku z cesty autem po Španělsku. Těšilo by nás, kdybyste se u nás před prázdninami na chvíli zastavil.

Vít. Novák

Ujeli jsme až sem 3500 km.

Se srdečnými pozdravy Jára Novák, M. Nováková

31.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

21. 5. 1935

Praha 21. 5. 1935

Milý příteli,

Přijměte naši upřímnou soustrast k bolestné ztrátě člena Vaší rodiny. Píšu Vám sám velmi rozrušen, protože máme vážné obavy o život naší drahé Anny Soukupové x.

Doufám, že jste obdržel naši vzpomínku ze Španěl a že nás ještě před prázdninami navštívíte.

Se srdečným pozdravem
Vít. Novák

Pozn.: x – sestra paní Novákové – klavírní virtuózka.

32.

VN – TK

Chlum u Třeboně – Lhenice

KL

18. 8. 1935

Chlum u Třeboně 18. 8. 1935

Milý příteli,

Až dosud nepřišla od Vás žádná zpráva – a zítra, dle Vašeho posledního dopisu počíná Vaše dovolená. Nevím tedy, zastihne-li Vás tento lístek v Kouřimi, ale přesto Vám tam ještě píšu: Náš Jára si totiž vzpomněl, že 22. t.m. vyprší garanční lhůta naší Jawy – proto zkracujeme zde svůj pobyt a má žena s Járou jedou v ten den do Prahy, kdežto já se chci podívat na nějaký den na Šumavu. Předtím 20. bychom si rádi zajeli na Vyšší Brod a Rosenberg, já bych toho dne nocoval v Krumlově, odkud bych nazítří nastoupil zmíněnou cestu. Píšu Vám to pro případ, že bych Vás k naší žalosti nezastihnul.

Se srdečnými pozdravy od nás všech
Váš Novák

33.

VN – TK

Praha – Kouřim

KL

1. 9. 1935

Praha 1. 9. 1935

Milý příteli,

Posílám Vám tento lístek již do Kouřimi předpokládaje, že jste Lhenice asi dnes opustil Zpravuji Vás o našem cestovním plánu, ovšem bez jakéhokoli úmyslu působiti na Vaše rozhodnutí: Hodláme zítra, v pondělí ráno vyjeti z Prahy přes Vídeň

do Rakous, kde bychom někde dále nocovali. Další noclehy byly by již v Jugoslavii a to: Zagreb, Banjaluka, Sarajevo, Mostar, Dubrovnik. Tato cesta je proponována na týden. Pak bychom chtěli ztráviti nejméně 15 dní u moře a to tentokrát – Makarská, mezi Dubrovníkem a Splitem. Kdyby se nám tam však příliš nelíbilo, zakončili bychom na Malinské u Strnada. (V Mak. chceme do hotelu Osajevo). Ať již jedete kamkoliv, přejeme Vám vše nejlepší.

Se srdečnými pozdravy od nás všech
Novák

34.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

24. 12. 1935

Praha 24. 12. 1935

Milý příteli,

Opětujeme s díkem Vaše vánoční přání. Hodláme ihned po Štědrém večeru odjeti do Jizerských hor na Buchštejn, kde bychom se zdrželi do Nového roku. Doufám, že se u nás někdy ukážete.

Srd. pozdrav
Novák

35.

VN – TK

Bílý Potok pod Smrkem – Kouřim

P

11. 4. 1936

Bílý Potok pod Smrkem 11. 4. 1936

Milý příteli,

Zajeli jsme si na velikonoční svátky do Jizerských hor na trochu turistiky. Dnes nás tu velmi nepříjemně překvapil nový sníh.

S pozdravem
Vít. Novák
Mar. Nováková

36.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

11. 1936

Praha 2. 11. 1936

Milý příteli,

Jménem celé naší rodiny děkuji Vám za soustrastný projev k úmrtí naší maminky.

Doufaje, že Vás tady brzo uvidím jsem
Se srdečným pozdravem
Vít. Novák

37.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

22. 12. 1936

Praha 22. 12. 1936

Vánoční a novoroční pozdrav opětuje

Vít. Novák s chotí.

38.

VN – TK

Masarykova chata na Beskydě – Kouřim

P

1. 9. 1937

1. 9. 1937

Milý příteli,

Letos jsme do ciziny vůbec nejeli; Chlum u Třeboně, Beskydy a lázně Teplice nad Bečvou celý náš prázdninový program.

Zdraví

Vít. Novák

Marie Nováková

Obsahový komentář

Teprve po deseti letech vzájemné korespondence se Novák poprvé Kösslovi svěřuje se svými kompozičními problémy. Dopis obsahuje také první otevřené doznání tvůrčí a životní krize skladatelovy. Známe-li Novákovu vitalitu, překvapí nás tento list. Uvážíme-li, že v *Podzimní symfonii, op. 62, No 134* se s problémem odchodu životní mladosti vyrovnal, o dalším svém velkém díle – *Jihočeské suitě, op.*

64, No 137 z roku 1937 – se Kösslovi ani nezmínil, můžeme bezpečně obsah dopisu odvodit ze zdravotních i politických důvodů.

39.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

13. 4. 1938

Skuteč 13. 4. 1938

Milý příteli,

Opětuji Vaše velikonoční přání, jež mne stihlo ještě v Praze právě před odjezdem do Skutče. Trávíme zde pravidelně vánoce i velikonoce. S upřímnou účastí četl jsem Váš trpký dopis, ale přece jen Vám nemohu dát omluvu za Vaše trvalé absence. Myslím naopak, že by se Vaše chmurná nálada v naší společnosti aspoň na chvíli vyjasnila. Já sám, samotář ze záliby, nyní vyhledávám lidi, abych svými vtipy trochu rozveselil druhé i sebe, můj život je rok od roku stále neveselejší. Skutečnými oázami jsou v něm chvíle tvůrčího nadšení, ale ty často dávají na sebe příliš dlouho čekat. Představte si, že jsem poslední píseň z cyklu „In memoriam“ skládal celý měsíc! A v lednu t.r. započatá skladba (poslední z mého programu : Loučení s mladostí) uvázla na mrtvém bodu, nevím, jak dlouho. Vždyť víte, že vznik Bacchanale z Podzimní symfonie trval přes rok! Ke všemu mne po těchto svátcích očekává operace druhého oka spojená s velkou ztrátou času, peněz a nejistým výsledkem. A měl bych vlastně před tím postoupit operaci zduřelé žlázy na tváři, do níž se mi však pro její nebezpečnost vůbec nechce. Přidejte k tomu nynější politickou situaci – a máte dokonalý obraz mého duševního stavu. V této době, kdy dnes nikdo neví, co bude zítra, bych rád učinil nějaké opatření o užitku svých autorských prací. Bude-li možno, obrátil bych se v té věci někdy v květnu na Vás. Také pomýšlím na to, zajistiti své rukopisy. Některé jsme nyní odvezli sem, většinu jich míním uložit v safu poštovní spořitelny. Je to opravdu velkolepé, musí-li člověk dnes myslet na takové věci.

Se srdečnými pozdravy od nás všech
Vít. Novák

Obsahový komentář

Theodor Kössl poskytl Novákovi cenné rady jako notář stran uložení a ochrany jeho „autorských prací“. O tom píše Novák v následujícím dopisu z 2. 5. 1938:

40.

VN – TK
Praha – Kouřim
D
2. 5. 1938

Praha 2. 5. 1938

Milý příteli,

Sděluji s Vámi, že jsem oční operaci odložil a že bych měl nyní dosti volného času k projednání záležitosti, o níž jsem Vám psal ze Skutče o velikonocích. Oznamte mi laskavě, které odpoledne (v pondělí, ve středu, v sobotu nebo v neděli) by se Vám to nejlíp hodilo k naší zchůzce v Kouřimi.

Se srdečným pozdravem
Vít. Novák

Obsahový komentář

V dalším dopise z 19. 5. 1938 již děkuje notáři Kösslovi za návrh závěti. Obsah závěti není tedy uveden ani v předcházejícím dopise, ani z následujícího nám není nic bližšího známo o uložení Novákovy pozůstalosti. Poprvé ovšem v souvislosti s objektivními okolnostmi se Novák zamýšlí nad koncem života.

41.
VN - TK
Praha – Kouřim
D
19. 5. 1938

Praha 19. 5. 1938

Milý příteli,

Děkuji Vám za návrh závěti, který je velmi důkladný, ale poněkud jednostranný! Hodlám zítra odjet asi na 10 dní do lázní Teplic nad Bečvou, kde budu mít dosti času přemýšlet o některých změnách. Po svém návratu se těším na Vaši návštěvu, kdy bude možno dáti Vám své písemnosti definitivní znění.

Pošlu Vám včas zprávu. Snad se zatím také dozvíte adresy toho zázračného doktora v Liberci.

Se srdečným pozdravem
Vít. Novák

42.
VN – TK

Praha – Kouřim

KL

1. 6. 1938

Praha 1. 6. 1938

Milý příteli,

V pátek hodlám odjet do Jindřichova Hradce a vrátit se přes Chlum asi v pondělí domů. Píši Vám to, abyste nás zde v ten čas nehledal.

Se srdečným pozdravem

Novák

43.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

8. 8. 1938

Skuteč 8. 8. 1938

Milý příteli,

Dle daného slibu Vám píši, abych Vás informoval o našich prázdninových cestách. Prvých pět týdnů ztrávili jsme v Plané nad Lužnicí, přesně řečeno v pensionu Königové, asi 2 1/2 km za vesnicí. Poloha nejkrásnější, která plně odškodňuje za značně drahou pensi. Bohužel počasí, jak sám víte se chovalo velmi neslušně, takže nebylo možno všeho užítí, hlavně ovšem slunečních lázní. Přesto jsme se denně koupali a procházeli v lese. Po krátké zastávce v Praze zajeli jsme si sem do Skutče. Hodláme se zde zdržeti nejméně do 15. – budou li vedra pokračovati, tedy ještě déle. Pro zamýšlenou turistiku v Beskydech by se takové počasí nehodilo. Můžete mi sem dopsat, chtěl-li byste ji s námi podniknout, nebo raději pobýt s námi potom v Teplicích nad Bečvou. K tomu by došlo – dovolí-li poměry – počátkem září, kde jsme zahájili serii výletů do vzdálenějšího okolí, abychom hodně užili pobytu v přírodě a hlavně koupání.

Těším se na Vaši odpověď a srdečně Vás i p. bratra od nás všech zdravím.

Vít. Novák

44.

VN – TK

Rožnov – Lhenice

D

24. 8. 1938

Rožnov 24. 8. 1938

Milý příteli,

24. srpna ještě v Rožnově, kam jsme přijeli již v neděli 21.! A k tomu odůvodněná obava, že tady budeme dřepět ještě dále!

V neděli večer se dalo do deště a prší, prší nelítostně, surově téměř bez nejmenšího přerušení! Kdyby teď hned přestalo, nemáme na nějakou turu pomyšlení pro strašné mokro a bláto na všech cestách dole i nahoře! Kdybychom se znechuceni tímto hanebným počasím rozhodli od zamýšlené turistiky v Beskydách vůbec upustiti, nezbylo by než jeti již nyní do Teplic nad Bečvou a zkrátiti velmi podstatně prázdninový program. Ale v teplickém pensionu Zátíší, kde jsme se cestou zastavili nemají teď volného místa. Zamluvili jsme tam pokoj pro sebe i pro Vás asi od 1. září. Bylo by nutno hledati prozatím něco jiného, jistě daleko ne tak přírodního. A k tomu všemu každodenní četba novin není nikterak povzbuzující, takže si snadno představíte naši mizernou náladu. Chcete-li mi dopsati, učiňte tak do Skutče, odkud si chci za pár dní poslat svoji korespondenci do Teplic. Jestliže se do té Skutče v nejbližších dnech nerozejedeme sami! Měli bychom odtud zase do Teplic 2 1/2 hodiny.

Se srdečným pozdravem

Vít. Novák

Obsahový komentář

Dopis z 24. 8. 1938 obsahuje již narážku na budoucí osudné události mezinárodní. V Novákovi tak podruhé (poprvé v 1. svět. válce) leží především na srdci osud českého národa, což znamená v této době rozhodující tematickou oblast jeho tvorby. Řekli bychom – téměř výlučnou tematiku.

45.

VN – TK

Teplice nad Bečvou – Lhenice

P

25. 8. 1938

Teplice N/B. dne 25.8. 1938

Milý příteli,

Pro vytrvale nepříznivé počasí přijeli jsme dnes odpoledne sem. Šťastnou náhodou jsme již dostali pokoj, pro Vás bude uprázdněn již od soboty. Přijed'te tedy co nejdříve a to do Hranic, odkud Vás zaveze taxik do Zátíší (za 20 Kč).

Na shledanou

Vít. Novák

46.

VN – TK

Skuteč – Teplice nad Bečvou

D

13. 9. 1938

Skuteč 13. 9. 1938

Milý příteli,

Dnes dostala má žena z Prahy od naší služebné dopis, po jehož přečtení se rozhodla zítra tam jeti. Pojedu s ní asi ráno do Pardubic a přijel bych v tom případě do Hranic po druhé hodině odpoledne. Kdybych se však chtěl vyhnouti víc než dvouhodinovému čekání na rychlík v Pardubicích, jel bych teprve odpoledne a dorazil do Hranic kolem půl osmé večer. Ohlaste tedy laskavě můj příjezd a více se o mne nestarejte. Počasí zde je mizerné, také bych rád chytil ještě nějakou koupel v Teplicích.

Se srdečnými pozdravy od nás obou
Vít. Novák

47. a)

VN – paní Navrátilová

Skuteč - ?

D

14. 9. 1938

Ctěná paní Navrátilová,

Nevím, je-li pan notář Kössl ještě v Teplicích, proto jsem adresoval tento dopis Vám a prosím, abyste mu jej odevzdala.

S pozdravem
Vít. Novák

47. b)

VN-TK

Skuteč - ?

D

14. 9. 1938

Skuteč 14. 9. 1938

Milý příteli,

Tímto objasňuji telegram dnes ráno odeslaný: Nemohu přijeti dnes – a možná, že to vůbec v této době nebude možno. Včera večer jsem měl své zavazadlo již připraveno, dnešní ranní zprávy vše zhatily. Jsem v situaci velmi napjaté. Žena pobouřena neočekávanou zprávou naší služebné, která měla 15. u nás opět nastoupiti a odřekla v poslední chvíli, odůvodňujíc to těhotenstvím! Musela obratem odjeti do Prahy. V plné důvěře k té osobě nechala jí klíče od bytu a musí nyní vše zrevidovati jak byt, tak i zdravotní stav služebné – není-li v tom nějaká špatnost. Odjela do Prahy v nejistotě, dostane-li se tam a zase odtud, v nynější nanejvýš kritické době. Můžete si představit, s jakým rozčílením budu nyní očekávat její návrat, nebo jiné zprávy. Kromě té aféry se služkou ráda by v Praze učinila různá opatření, týkající se financí a našeho bytu. A k tomu ještě odjela, ubožáček v úplné nejistotě o našeho Járu, jehož dopis došel, jako naschvál teprve ranní poštou. Musím jí hned nazdařbůh o tom bezstarostném klukovi telegrafovat, ačkoli jí takový telegram při jejím duševním napětí způsobí rozčílení. Již při vstupu do vlaku se nemohla ubránit slzám při pohledu na mládí narukující – jistě při tom myslela na Járu! Ty letošní prázdniny se opravdu vydařily. Bezděčně se vtírá otázka, jestli je přežijeme! Milý příteli, jste-li ještě v Teplicích, pošlete mi sem nějakou zprávu. Nyní jdu na poštu odeslat toto psaní a telegram, pak asi půjdu na oběd do Luže; tady bych to nevydržel...

Se srdečným pozdravem
Vít. Novák

Obsahový komentář

V tomto pohnutém roce vznikají jen dvě skladby: *III. Kvartet G dur, op. 66, No 138* – dvouvětý a mužský sbor na Svatopluka Čecha *Nevěřte nikomu v světě širém, nemáme jednoho přítele tam, No 139*. První skladba z části subjektivní, poslední z programu „loučení s mladostí“ (proto to opojení slováckými rytmy) a druhá opět reagující na současnou situaci.

49.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

4. 4. 1939

Praha 4. 4. 1939

Milý příteli,

Děkuji Vám za dopis, kterým jste urychlil můj úmysl Vám dopsati. Chtěl jsem s Vámi pojednati o změně závěti, pokud se týká mých rukopisů. Snad mi podáte sám nějaký vhodný návrh, až sem přijedete po svátcích. Jen mi předtím oznamte den, abyste nás tady zastihl. Nevím totiž podíváme-li se na nějaký den ven, asi na

Waldek, již v těchto dnech, či později. Mohu si nyní udělati prázdnou na konservatoři dle své libosti.

Jsem sice od 1. března pensistou, ale vyučuji dále, ovšem jen z ochoty, za mnohem menší plat, který mi mimochodem řečeno, dosud není vyplácen. Nechci ty svoje šohajky předčasně opustit, ačkoli by letos nemohli absolvovat. Je to taky jediná moje činnost, protože ke skládání se při největším úsilí nemohu a nemohu dostat, ačkoli vím, že by mi bylo nyní největší útěchou. Náš Jára, kluk šťastná, je dosud s třídou Ot. Nejedlého v Jugoslávii. Škoda, že se Váš bratr Karel nemohl za nimi podívat! Nyní se tam dolů vůbec nemůže – na jak dlouho?

Na shledanou se těší a
zdraví

Novák

Obsahový komentář

Důležité je zde především vyjádření Novákovy lásky ke komponování a vyučování. Vždyť tu šlo o naplnění smyslu života a autorovu službu české hudbě.

50.

VN–TK

Skuteč – Kouřim

D

9. 8. 1939

Milý příteli,

Píšu Vám, nechtěl-li byste se k nám zase připojit až budeme v Teplicích nad Bečvou. Náš letošní prázdninový program jest ještě jednodušší než loňský. Červenec jsme opět ztrávili v pensionu za Planou nad Lužnicí, nyní jsme již týden zde ve Skutči a 25. bychom rádi dorazili do Teplic. V Beskydách jsme byli tentokrát již v první polovině července, ovšem jen několik dní, protože nás zhoršené počasí předčasně odtud vypudilo. Bylo by velmi milé, kdybychom se s Vámi zase delší dobu mohli stýkati – ty Vaše pražské návštěvy jsou příliš krátké. Těším se na Vaši brzkou zprávu.

S přátelským pozdravem od nás všech

Vít. Novák

51.

VN–TK

Praha – Kouřim

P

23. 12. 1939

Praha 23. 12. 1939

Milý příteli,

Přeji Vám oběma navzájem mnoho dobra v Novém roce. Kdypak se zase podíváte do Prahy?

S pozdravem ode všech
Vít. Novák

52.

VN-TK

Teplice nad Bečvou – Kouřim

D

16. 5. 1940

Teplice nad Bečvou 16. 5. 1940

Milý příteli,

Jste asi překvapen, odkud Vám teď, v květnu píšu. Příčin tohoto časného pobytu ve zdejších lázních je vícero.

1) Naše utahané nervy.

2) Nejistota, bylo-li by později možno a

že by zde v kladném případě bylo v plné sezoně příliš mnoho lidí.

Pak zde je ještě důvod ten, že nyní jako pensista mohu disponovati svým časem dle libosti. Učím sice ještě na konservatoři, ale nevážu se na určitý čas. Moji poslušní absolventi mají před koncem školního roku práce dost. Jeden z nich, zajel si k nám z Brna právě včera. Prohlížel jsem mu partituru varahanního koncertu s orchestrem asi půl třetí hodiny. Zval bych Vás sem taky, ale vím, že byste se tak náhle nemohl sem vypravit. Nedodržel jste ovšem slib, že se nyní častěji do Prahy podíváte. Jsme zde bezmála již týden a zdrželi bychom se dle možnosti do 6. června, by léčení, jehož nutně potřebujeme, mělo nějaký výsledek. Napište nám pár slov!

Se srdečným pozdravem

Vít. Novák

M. Nováková

Obsahový komentář

Skladatel se v lázních Teplice nad Bečvou léčil na nervové a srdeční potíže. Byla to však především léčba psychická, vytržení z rušného pražského života i částečné uklidnění ze zklamání nad politickou situací. Ale i zde, jak je patrné, byl pedagogicky činný.

Manželé Novákoví byli v této době nuceni omezovat své pobyty na několik málo míst kromě Prahy, z nichž je odeslána další korespondence: Skuteč, Bechyně,

Planá nad Lužnicí, Teplice nad Bečvou a Beskydy. Ovšem nejlepší léčbou pro Nováka zůstávají stále turistické vycházky. Za války již jenom převážně po Českomoravské vysočině (hlavní pobyt ve Skutči) a z hor jenom Beskydy.

53.

VN – TK

Skuteč – Lhenice

P

6. 9. 1940

Skuteč 6. 9. 1940

Milý příteli,

Dík za lístek! Oplátkou tento ze včerejšího našeho výletu na Českomoravskou vysočinu, kam za nynějšího příznivého počasí častěji pronikáme. Je to jakési zmenšené vydání vandrování po Šumavě, jež jsme s Vámi podnikali. Náš Jára ovšem již odjel do Prahy, my tam nikterak nechvátáme.

Srdečný pozdrav všem doma
Vít. Novák

54.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

8. 12. 1940

Praha 8. 12. 1940

Můj milý,

Opravdu jsem neočekával, že se mi po nedávném svém blahopřání zde v Praze ještě ozvete z Kouřimi. A jak velkolepým způsobem, ve srovnání s jinými gratulanty, třeba hned s Vašimi nejbližšími sousedy! Děkuji z celého srdce Vám i Vašemu sympatickému bratrovi za projev tak oddaného a obětavého přátelství, což právě v nynější době plně oceňuji.

S upřímným stiskem ruky Vám oběma oddaný
Vít. Novák

Obsahový komentář

Dopis je vyjádřením díků za projevené blahopřání k Novákovým 70. narozeninám (5. 12. 1940).

55.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

2. 1. 1941

Skuteč 3. 1. 1941

Milý příteli,

Nemysleli jsme na sebe navzájem dnes odpoledne po třetí hodině? Chystal jsem se totiž tou dobou poslechnout si Vaše variace na jihočeské písně, jež dle našeho rozhlasu měla zahráti na housle sl. Loukotová. Místo toho však byl program pro nějakou překážku změněn a vsunuto tam 10 mých dětských písniček s orchestrem na pás nahraných. Jistě jste taky chtěl poslouchat a zamrzelo Vás nenadálé odsunutí Vaší skladby. I mně samému nebylo to milé, proto by mě ty Vaše variace byly zajímaly. Budou se sice hrát někdy jindy, ale kdoví, zda v dobu tak příhodnou jako dnes. Jsme totiž bezmála dva týdny ve Skutči a chodím každodenně odpoledne na procházku do přírody. Tentokrát však od minulého večera tak hustě sněží, že na delší pobyt venku pro závěje není ani pomyšlení. A na courání městem mám kdykoli času dost. Ještě včera byl jsem se ženou a s Paletkou na obědě v Luži, byla tak kouzelná, byť i dosti namahavá procházka. Dnes by se nedalo proniknout ani kilometr daleko. A obávám se, že to potrvá hodně dlouho, což by vážně ohrozilo můj zdejší denní program. Chtěli bychom totiž tady zůstat dle možnosti až do konce tohoto měsíce, protože koncertní sezona pokračuje až v únoru. To je nám jen vítáno, vždyť jsme v prosinci prodělali koncertů až až. Vy jste ztrávil svátky asi ve Lhenicích, kde jste trochu pookřál v jiném ovzduší. Snad se později sejdem v Praze a ne déle než obvykle.

Zatím Vás i Vašeho bratra srdečně zdravíme s přáním lepších časů v Novém roce.

Váš

Novák

Obsahový komentář

Novákovou kompoziční mistrovskou třídou pražské konzervatoře prošlo, jak známo, mnoho žáků. Stárnoucí Mistr se však nikdy neopomenul zajímat o jejich další díla. Také v případě Th. Kössla.

56.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

25. 8. 1941

Skuteč 25. 8. 1941

Milý příteli,

Nejednou si na Vás vzpomenu, jak se Vám stále daří. Vidíme se bohužel tak zřídka. Jsme již bezmála dva měsíce na venkově. Červenec jsme ztrávili (již počtvrté) v pesionu za Planou nad Lužnicí. Moje žena jela odtud přímo sem, kdežto já si zaskočil na týden na moravské Slovácko. Byla to velmi příjemná epizoda plná krásných vzpomínek na časy dávno minulé. Nyní jsem se vrátil, zde se hodláme zdržeti do konce září. Počátkem toho měsíce volá mne však povinnost do Prahy, kde mám 7. září mluvit v Národním divadle jako nejstarší Dvořákův žák při oslavě stoletého výročí jeho narozenin. Po návratu bychom se rádi podívali na nějaký den na Českomoravskou vysočinu. Byla by to jakási náhrada za milované Beskydy, kde by se za nynějších svízelných poměrů těžko dalo cestovati. Zde ve Skutči žiju velmi klidně, tentokrát s pocitem vnitřního uspokojení. Složil jsem totiž po více než dvouletém odmlčení dvě skladby: symfonickou báseň „De profundis“ a sonátu (jednovětou) pro cello a klavír. Prvá má býti provedena v říjnu v Brně (z různých důvodů), druhá v komorním spolku v Praze. Obě jsou nepříliš dlouhé, ale velice obsažné a technicky hodně komplikované. Přijedete-li na podzim do Prahy, rád bych Vám je ukázal a pověděl něco o nich podrobnějšího. Těšilo by mě, kdybyste mi sem napsal taky něco o sobě. Přijměte srdečné pozdravy od nás obou. O Járovi asi víte, že si koncem června vzal za ženu svoji dlouholetou kumštýřskou kamarádku Jiřincovou.

Váš
Vít. Novák

Obsahový komentář

Premiéra *De profundis pro velký orchestr a varhany, op. 67, No 140* se uskutečnila v Brně 20. 11. 1941 za řízení Břetislava Bakaly.

V souvislosti se vznikem této skladby jsou závažné tyto skutečnosti:

- 1) Novákova symfonická báseň vznikla po více jak dvouletém skladatelském odmlčení, po překonání vážné vnitřní krize pramenící z národní tragedie. Tímto dílem se Novák rázem staví do čela skladatelů bojujících svým dílem proti fašismu. Skladba byla posluchači v Brně i Praze pochopena jako dílo symbolizující budoucí vykoupení národa a utrpení (závěrečný chorál, varhany).
- 2) Dílo sice vyrůstá tak, jako všechny Mistrovy skladby ze subjektivních pocitů, ale tyto sdílí s Novákem celý národ. Je to pokračování tvůrčí cesty nastoupené Jihočeskou suitou. Tam zaznívá láska k rodnému kraji stupňovaná v pocity národní hrdosti a vzdoru.

Konečně po stránce kompoziční představuje skladba mistrovskou kontrapunktickou práci. Je to spolu s následujícím *Svatováclavským triptychem, op. 70, No 143* vyvrcholení polyfonického myšlení v české hudbě 20. Století.

Dále je typickým projevem Novákova subjektivismu zaznívání furiantských synkop s názvuky moravsko-slovenské melodiky. – Pro Nováka vždy symbol víry v život, v krásu, věčné mládí, dobro. Způsobila to návštěva moravského Slovácka a s ní probuzené vzpomínky na mládí? S největší pravděpodobností ano, neboť furianství a nezkrotnost slovácké melodiky měla na Nováka vždy opojný vliv a dobře se hodila k vyjádření odporu proti okupantům.

57.

VN - TK

Skuteč – Kouřim

P

29. 12. 1941

Skuteč 29. XII. 1941

Novoroční pozdrav s díkem optuje

Vít. Novák
s chotí

Obsahový komentář

V letech II. světové války stále častěji zastupovala skladatelova choť paní Marie Nováková svého muže ve vyřizování korespondence. Na tomto místě její dopisy uvádět nebudeme v plném znění jednak pro jejich menší důležitost, jednak pro jistou odlehlost tématu. Krátce si nyní všimneme jen těch dopisů, které se nějak dotýkaly díla Vít. Nováka a jeho významu.

Dopis M. Novákové z Prahy 20. II. 1942 informuje Kössla o prvním pražském provedení Novákovy *Sonáty pro violoncello a klavír, op. 68, No 141* z roku 1941, kterou na rozdíl od brněnské premiéry s Milošem Sádlem a Josefem Páleníčkem hráli v Praze v Českém spolku pro komorní hudbu podle slov M. Novákové „Mladí umělci „František Smetana s Dolly- Urbánkovou-Smetanovou“. Z tohoto dopisu se dovídáme o zajímavém faktu. Původně měli hrát umělci tehdy všeobecně uznávaní Ladislav Zelenka – violoncello a Jan Heřman – klavír. Kvůli indispozici Zelenkově (podle M. Novákové „neovládá ruku“) z provedení touto dvojicí interpretů sešlo.

Tentýž dopis též potvrzuje Novákovu zprávu v Pamětech II. o instrumentaci Svatováclavského triptychu: „...upravil jsem ji začátkem příštího roku pro velký orchestr s alternujícími varhanami.“

Takřka bez oddechu tvořil Novák další díla. V roce 1941 vzniká ještě cyklus šesti mužských sborů *Domov, op. 69, No 142* na slova českých básníků (prem. až 27. 11. 1945 – PSPU – Metod Doležil), v témže roce dokončeno varhanní znění *Svatováclavského triptychu, op. 70, No 143*.

Skladbu Novák instrumentoval o vánocích 1941 ve Skutči. Novák nemohl ve válečné době užít symbolu husitství, proto užil symboliky jiné, totiž svatováclavského chorálu, který sice okupanti z historických důvodů uznávali, ale v povědomí lidu vyjadřoval vlasteneckou víru v budoucnost. Tak také zapůsobil na posluchače.

58.

VN – TK

Praha – Kouřim

13. 2. 1942

Praha 13. 2. 1942

Milý příteli,

Dnes ráno byl jsem velmi příjemně překvapen zásilkou, jejíž dárce patrně nechtěl být znám, jenž však byl prozrazen poštovním razítkem na známce. Aspoň neznám v Kouřimi nikoho jiného, kdo by si na mě s takovou věcí vzpomněl. Proto Vám tedy za takovou milou vzpomínku srdečně děkuji. Bylo by mě ještě ovšem více potěšilo, kdybyste se byl při tom osobně objevil. Už hezky dlouho jsme se nesetkali a nevím jak se s Vámi stále vede. Já sám se jakž takž udržuji v snesitelné náladě hlavně prací. Pokračuji v instrumentaci varhanního triptychu, kterou jsem začal o vánočních prázdninách ve Skutči. Byli jsme tam šest týdnů vzdáleni od světa a náramně spokojeni, třebaže jsme přišli o několik koncertů. Ale nakonec jsme do Prahy přece jen musili, tak úplná izolace pro nás přece ještě není možná. Doufám, že taky tu svoji přerušíte a u nás se zase jednou objevíte.

Se srdečnými pozdravy od nás
Vít. Novák

59.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

18. 7. 1942

Skuteč 18. 7. 1942

Milý příteli,

Z Vašeho dopisu našemu Járovi jsem seznal, že Vás pustili z nemocnice mnohem později, než jste očekával. Doufám, že konečně nyní se Vaše zdraví bude zlepšovat a umožní Vám snesitelnější život. Nazítří po rozloučení s Vámi, 13. 6. odjel jsem se svou ženou do Skutče a 15. nato do Milov na Českomoravské vysočině. Ačkoliv mi počasí příliš nepřálo, působil na mě pobyt v té zeleni krajně blahodárně. Zdržel jsem se tam tři týdny, poslední z nich opět se svou ženou, načež jsme odjeli sem, pravděpodobně k dlouhému pobytu.

Zamýšlel jsem instrumentovati zde II. a III. řadu písniček na moravské lidové texty (I. byla hotova již v Praze) a teď mám zcela neočekávaný úkol daleko náročnější. Nicméně jsem tomu rád, protože pobyt v přírodě a u psacího stolu jsou mi nejlepším roztylením v této těžké době. Podaří-li se mi tuto práci zdolat a dovolí-li to poměry, odjel bych někdy v druhé polovici srpna nebo počátkem září zotavit se do Kokořínského údolí. Ale bylo by dětinské dělati do budoucnosti nějaké plány...Nebude-li Vás to tuze unavovati, pošlete mi sem časem nějakou zprávu, jak se Vám daří! Víte dobře, že Vám přejeme vše nejlepší.

všech

Se srdečnými pozdravy od nás

Vít. Novák

Obsahový komentář

Nejen nová díla vznikala za okupace, ale i starší práce Novákovy byly uváděny. Na požádání Zd. Chalabaly provedl Novák dramaturgické změny v opeře *Dědův odkaz*, op. 75, No 119. Víme, že ani tyto změny nepomohly k trvalému zžití tohoto díla na našich scénách. Novák se tedy ani v stáří nevzdával myšlenky uplatnění svých dramatických prací na divadle, považoval je tedy za nejdůležitější a dával jim přednost před ostatním. Bohužel, mylně.

I další část roku 1942 se odvíjí v pilné práci, jakoby tím Novák vyjadřoval útek od beznadějné doby heydrichiády:

60.

VN – TK

Praha – Lhenice

D

21. 12. 1942

Praha 21. XII. 1942

Milý příteli,

Včera přišla zásilka, dnes je tu Váš dopis. Děkuji Vám ze srdce za obojí a přeji navzájem, aby se Vaše zdraví podstatně zlepšilo a umožnilo Vám život snesitelnější. Připojuji-li k tomu již i přání vánoční, je to zcela formální, protože se tyto svátky nyní nijak neliší od každodenního živobytí. Nám alespoň nemohou přinést nic „radostného“. Spíše pochmurné myšlenky, bude-li náš Jára o příštích vánocích zase s námi...

Já sám po dosti pilné práci v tomto roce (dva cykly sborové, přepracovaná partitura Dědova odkazu, instrumentace všech písniček na moravské texty a Erotikonu) zatím nemám náladu k dalšímu tvoření!

Zato se pilně probírám svou hudební knihovnou, což mi skýtá také jakési rozptýlení a potěšení. Do Skutče hodláme tentokrát až po 8. lednu, kvůli chystané premiéře Dědova odkazu a Erotikonu. Těšilo by nás upřímně, kdybyste se zase jednou do Prahy podíval a nás navštívil, ale ne jen na skok!

Se srdečnými pozdravy od nás obou

Vít. Novák

P.S. Bednička Vám bude vrácena!

Obsahový komentář

Další dopis z 22. XII. 1943 ze Skutče oznamuje dokončení *Jarní symfonie* (později název změněn na *Májovou symfonii*). Jestliže v roce 1942 kromě *Pěti smíšených sborů*, op. 71, No 144, písniček na J. V. Sládka *Máj*, op. 72, No 145, pracoval Novák většinou jen na úpravách, vytvořil rozsáhlou *Májovou symfonii*, op. 73, No 147 v neuvěřitelně krátké době jednoho a půl měsíce: 14. V. – 30. VI. 1943. Instrumentoval v Harasově a ve Skutči v srpnu a září téhož roku. (Skladba byla provedena až k 75. narozeninám skladatelů Českou filharmonií 5. XII. 1945/M. Budíková, J. Gleich – dir. Rafael Kubelík). Skladba, i když melodicky značně nepůvodní pro nadměrné množství vlastních i cizích citátů, vznikla z nadšení skladatele v době, kdy nastává rozhodující obrat II. světové války v bitvě o Stalingrad.

Roční přestávky v dopisech Vít. Nováka jsou vysvětlitelné jistě dobou, v neposlední míře také věkem. Zato se v nich objevují Novákova vzácná přiznání duševních stavů nad tvůrčí prací. Studujeme-li však partituru *Májové symfonie*, která vznikla z velkého tvůrčího nadšení a víry ve svobodu, najdeme v ní nadměrné množství vlastních i obecně známých cizích témat (ruské lidové písně Ej, uchněm nebo Beethovenovy Osudové) vedle úchvatných míst jako např. sboru na text Máchova Máje. Celek díla svou vnitřní i vnější strukturou neuspokojuje. Kam se poděl Novákův tak přísný autokriticismus? Že by jej bylo možno omluvit stářím nebo nadšením? Jedno je jisté: toto Novákovo rozměry poslední velké dílo je ze všech jeho prací nejméně původní. V následujícím dopise Kösslovi nazývá skladatel symfonii podle pracovního názvu „Jarní“.

61.

VN – TK

Skuteč - Kouřim

D

22. 12. 1943

Skuteč 22. XII. 1943

Milý příteli,

Tak se zdá, že si budeme dopisovat už jen touto dobou – po celý čas se ani neozvete, ani neukážete. A když už se do Prahy chystáte, pak je to jen pro nějaký „klinický zákrok“. Proto taky nemám pro Vás upřímnějšího novoročního přání, než aby se Vaše zdraví konečně zlepšilo a s ním aby se také zlepšila Vaše nálada. Ale ani já jsem se letos bez lékaře neobešel: Právě před odjezdem na prázdniny, pln radosti z dokončení skladby Jarní symfonie, byl jsem postižen tak povážlivě vysokým krevním tlakem, že to vzbudilo lékařské obavy. Naštěstí jsem to musel kurýrovat nějakými pilulkami a úplnou duševní nečinností, které se ostatně v létě rád oddávám. Jenže jsem to dlouho nevydržel. Jak ten krev. tlak v rozkošném Kokořínském údolí poklesl, pustil jsem se hned do instrumentace té symfonie, která pak začátkem září byla dokončena. Praskl na ni celý dvouměsíční pobyt ve Skutči. Pak jsem se chtěl za to odměnit návštěvou drahých Beskyd – ale kdež! Nebylo tam pro mě místo! Po prázdninách jsem složil ještě dva cykly písniček na moravské lidové texty, které nyní tady instrumentuji. Ale už mne ta tvůrčí horečka zase opustila a nejraději bych celou zimu přespal jako – jezevec. Už asi nebudu víc psát, jen budu své skladby poslouchat, zejména instrumentovaný Svatováclavský triptych v rozhlasovém koncertě 23. ledna. Poslechněte si jej taky, snad nás trochu osvěží!

Se srdečnými pozdravy od nás
Vít. Novák

Obsahový komentář

Zdá se, že přece jen práce na minulých skladbách skladatele natolik vyčerpala, neboť na další skladby vůbec nepomýšlí. V roce 1944 ještě vznikají *Dvě legendy na slova lidové poezie moravské, op. 76, No 150* (provedeny 5. X. 1949 – M. Krásová a Př. Kočí, Symfonický orchestr pražského rozhlasu dir. K. Ančerl). Instrumentovány byly o prázdninách 1944. Dále malý sbor *Jaro se směje, No 151* komponovaný příležitostně pro děti kromě práce na Pamětech.

62.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

24. 12. 1944

Skuteč 24. XII. 1944

Milý příteli,

Často jsem si na Vás tady vzpomínal s výčitkou, že o sobě tak dlouho nic nedáváte vědět. Nyní se od Vás dozvídám dokonce o dvou Vašich dopisech mně odeslaných, z nichž jsem bohužel ani jeden neobdržel. Jsme zde již od konce června a poštu dostáváme celkem zcela správně – je to tedy zvláštní náhoda!

Především mě upřímně těší zpráva, že se Váš zdravotní stav konečně zlepšil. Kéž to tak nyní stále potrvá! Jak by to bylo milé opakovat tu turu po Šumavě, tentokrát prostě bez jakéhokoliv bloudění. Za celý ten čas našeho zdejšího pobytu udělali jsme jen pět denních výletů na blízkou Českomoravskou vysočinu! Hlavně mě schází mé drahé Beskydy, na jejichž návštěvu v této době není pomyšlení. Po Praze se mi nyní nestýská, život tam není vůbec příjemný. Stýkáme se s ní jen prostřednictvím rozhlasu, jenž je teď, bohužel hodně skoupý na pořádnou muziku. Mám již několik skladeb dosud neprovedených, na které se kdoví jak dlouho ještě načekám. Dočkám-li se vůbec. Zbytečně na to myslit.

Potěšila mne tedy Vaše zpráva, že se sem pravděpodobně dostane Váš bratr Karel, v němž bychom získali milého společníka. Těch zde nemáme mnoho. Naštěstí se můžeme všelijak zabavit. Na další skladby prozatím vůbec nepomýšlím, není pro to nálady. Zato mám jiné práce na dlouhou řadu měsíců. Píšu totiž konečně svoje Paměti a tuze rád bych si přál je dokončit, protože mohou být v jistém ohledu dokumentární!

Přeji Vám, milý příteli, všeho dobra do Nového roku, v naději, že se v něm zase jednou v Praze setkáme za lepších poměrů.

Se srdečnými pozdravy od nás obou
Vít. Novák

Obsahový komentář

Práce na Pamětech pokračovala. Novák miloval vzpomínky na své prázdninové cesty, které každoročně podnikal. Několik také ve společnosti Kösslově. Vše si pochopitelně nepamatoval a zde vidíme, jak pracoval na Pamětech také se vzpomínkami jiných účastníků.

63.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

22. 2. 1945

Skuteč 22. 2. 1945

Milý příteli,

Snad jsem Vám již psal, že zde pracuji na svých Pamětech. Hlavní pomůcky mi tady nescházejí, ale sem tam musím něco sháněti odjinud. Jediné záznamy o svých prázdninových cestách psal jsem sám. Tam mám také z roku 1931 zaznamenanu naši cestu po Šumavě. Zato tam schází můj pobyt s Vámi v Luhačovicích. Na těch by tak nezáleželo, pokud by nesouvisely s cestou po Beskydách. Pamatuji si jen, že jsem tam jednou přišel turisticky se svou ženou,

kdežto podruhé jsem tam byl asi 8 dní s Vámi před cestou do Beskyd. Pamatujete-li se, milý příteli, přesněji na všechny naše prázdninové styky^x, potěšíte mě podrobnějšími údaji. Nehodlám vypisovat všechna data, ale spojením různých událostí dostávám celkový obraz časových úseků. Ať už se to pak týká osob nebo míst – mám rád všude přehled a pořádek. Jak se stále máte a jak se jmenováním Vašeho bratra do Skutče? Náš Jára, který nás dříve přemlouval, abychom Skuteč opustili, je nyní velmi spokojen, že jsme do Prahy nejeli...

Očekáváje Vaše brzké zprávy
se srdečnými pozdravem a díkem
od nás obou
Vít. Novák

x – v originálu dopisu podtrhnuto.

Obsahový komentář

Kössl vyhověl informaci, které Novák potřeboval do II. dílu Pamětí.

Válka se sice chýlila ke konci, ale přípravy na stavbu barikád u Skutče a přípravy Němců na poslední bitvu Nováka znepokojovaly.

64.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

21. 3. 1945

Rozmilý příteli,

Srdečný dík za velmi podrobný přehled našich prázdninových styků. Použil jsem dosud zprávy o putování našeho tria po Šumavě roku 1931, které se téměř přesně shodovalo s mojí pamětí. Pak hodlám zmíniti se o naší cestě, podniknuté ze Lhenic roku 1935. Na obou těchto výpravách se totiž přihodilo něco veselého, čímž rád kořením své vypravování. Můžete si, drahý příteli, dobře představit, s jakými pocity se oddávám nyní milým těm vzpomínkám! Maně se vnucuje myšlenka, dožijeme-li se ještě lepších časů? Tak rád bych se s Vámi zase někdy uviděl! Zde je teď smutno, jako všude jinde. Stavějí se na různých místech překážky, poráží se kvůli tomu mnoho lesních stromů, máme zde hodně zámezních vojáků a čekáme příchod uprchlíků, kteří zatím prodělávají karantenu. V našem pražském bytu jsou nyní příbuzní mé ženy, těžce postižení únorovým náletem...

Srdečně zdraví
Vít. Novák

Obsahový komentář

To byl poslední Novákův dopis Kösslovi psaný ještě za války. Další dopisy vyjadřují již radost z osvobození a zájem o veřejné otázky uspořádání hudebních poměrů po osvobození. Nejvýznamnějšími událostmi roku 1945 pro Nováka pak bylo brněnské provedení *Májové symfonie, op. 73, No 147* pod taktovkou Břetislava Bakaly s rozhlasovým orchestrem z Brna vedle pražského provedení České filharmonie pod řízením Rafaela Kubelíka – premiéra na slavnostním koncertě České filharmonie k Novákovým 75. narozeninám. Bakalovy práce s brněnským rozhlasovým orchestrem a soustavné uvádění skladatelova díla v Brně si Novák velmi vážil (viz „Korespondence s Břetislavem Bakalou“). Přehlédneme-li jeho mínění o dirigentech vzhledem k vlastním dílům, vidíme, že si nejvíce vážil Karla Kovařovice, Václava Talicha, Rafaela Kubelíka a Břetislava Bakaly.

65.

VN – TK

Skuteč – Kouřim

D

25. 5. 1945

Skuteč 25. 5. 1945

Drahý příteli,

Odpovídám ihned po obdržení na Váš milý dopis.

Za těch několik květnových dnů zažili jsme toho až příliš mnoho! Prodělali jsme německou okupaci, za níž u nás nocovali slušně se chovající důstojníci – umírali strachem o Prahu při rozhlasových zprávách 5. května – viděli ve zmatku prchající německou armádu – ušli vyhozením do vzduchu včasným objevením ohromných náloží na letišti – ušli nočnímu útoku esesáků – vítali a hostili Rusy. Jak jsme jásali nad vítězstvím spojenců, tak proklínáme jejich nesváry, jež v neuspořádaných ještě Čechách bolestně pocítujeme.

Chystáme se kvůli podrobnějším zprávám na pár dní do Prahy, kde bychom natrvalo asi sotva vydrželi. Kdoví, jak dlouho budeme nuceni zůstat ještě ve Skutči. Nejsme optimisty, nemyslíme na změnu letního pobytu a čekáme definitivní uspořádání hudebních poměrů v příští sezoně. Cítíme zatím jen uspokojení, že jsme se svými dětmi tu kritickou dobu přežili.

Se srdečným pozdravem od nás

Vám oběma

Vít. Novák

66.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

12. 12. 1945

Praha 12. XII. 1945

Drahý příteli,

Dnes týden bylo u nás příliš rušno – deputace za deputací. Ani ve čtvrtek ba ani v pátek neměl jsem klidu.

Při pohledu na spoustu květinových darů, písemných i telegrafických gratulací sklesl jsem toho dne sklíčen do křesla u psacího stolu. Teprve potom počal jsem odpovídati, napřed povinně písemně, pak na psacím stroji, uveřejnil prostřednictvím české tiskové kanceláře poděkování sumárně, dal natisknouti poděkování, k nimž připojen přípis a nyní začínám psáti gratulantům mně milým, mezi něž na předním místě Vy patříte. Děkuji Vám, drahý příteli, i Vašemu bratru za Vaše přání, o jejichž upřímnosti nepochybuji. Děkuji neméně za mastnou přílohu, v dnešní době tak vítanou. Lituji jen, že jsme si při tom nemohli stisknouti ruku – hezky dlouho jsem Vás již neviděl – Vy snad jste mně slyšel aspoň v rozhlase.

V sobotu mě čeká těžká povinnost – ne právě příjemná – oficiální rout v Obecním domě. Nevím ještě, jak mám na ty projevy odpovídat, pak ještě nějaký oslavný večer, načež hodláme do Brna k provedení Májové symfonie – a až před svátky do Skutče. Tam snad bude možno si odpočinout. Podle mého písma je viděti, že mé nervy toho velice potřebují. Váš bratr Karel asi o to místo nedbá, čemuž bych se nedivil. – Přál bych mu něco výhodnějšího, ačkoli by nám jeho společnost byla tam vítána.

S přáním všeho nejlepšího, nebo aspoň lepšího než dosud a srdečnými pozdravy od nás obou Váš

Vít. Novák

67.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

28. 12. 1946

Praha 28. 12. 1946

Milý příteli,

Opětuji s díkem Vaše novoroční přání. Kdy se přijedete na nás podívat?

Vít. Novák s chotí

68.,

VN – TK

Bítov – Kouřim

P

12. 10. 1947

12. 10. 1947

Srdečnou vzpomínku z posledního dne letošních prázdnin zasílají

Vít. Novák

Šťastná náhoda nám dala pár pohádkových hodin.

M. Nováková

Jaroslav Novák

Obsahový komentář

Toho roku psala Kösslovi jen paní Nováková. Několik pozdravů, zájem o zdraví a běžné životní starosti střídají informace o Novákových skladbách a jejich provedeních.

V roce 1947 vznikají písňové cykly *Jihočeské motivy*, op. 77, No 155, kromě jiných básníků také na slova skladatelovy ženy a cyklus *Čtyři ukolébavky na slova Marie Novákové*, op. 78, No 156. (Ty byly provedeny až po skladatelově smrti 5. 12. 1950 – M. Tauberová, rozhlas. orchestr dir. Karel Ančerl).

O prvním provedení *Jihočeských motivů*, instrumentovaných v létě 1947 hovoří paní Nováková v dopise Kösslovi z 9. 11. 1947. V dopise uvádí jména interpretů: Marie Podvalová a rozhlasový orchestr – dir. Jar. Krombholc.

„...Jihočeské motivy byly velmi krásně provedeny paní Podvalovou a Krombholcem, měli jsme z nich opravdovou radost. Dozvěděli jsme se až v poslední chvíli, že koncert nebude vysílán z důvodů, aby obecnstvo přišlo si jej poslechnouti do koncertní síně. Zvukový snímek bude vysílán snad již do čtrnácti dnů – dovolím si upozornit.“

V té době pokračují styky Novákovy s brněnským dirigentem Břetislavem Bakalou (viz „Korespondence V. Nováka s B. Bakalou“), který má vedle uvádění děl L. Janáčka prvořadou zásluhu na uvádění všech hlavních orchestrálních děl V. Nováka, J. Suka i O. Ostrčila v Brně. (Ještě s rozhlasovým orchestrem). Ve výše uvedeném dopise nabízí paní Nováková pomoc Kösslovi pro provedení Kösslových ženských sborů v Brně B. Bakalou. B. Bakala totiž kromě funkce šéfa brněnského rozhlasového orchestru byl také sbormistrem Vachova sboru moravských učitelek. Z následující korespondence nemáme dále zprávy o tomto provedení Kösslova díla.

69.

VN – TK

Praha – Kouřim

P

3. 3. 1948

Praha 3. 3. 1948

Milý příteli!

Děkujeme za roztomilou vzpomínku. Má paní hodlá psát obšírněji a pošle mé písničky na moravské texty, jež mají asi zítra býti odeslány z Průmysl. tiskárny do Hudební Matice.

Se srdečnými pozdravy
Vít. Novák

Obsahový komentář

Písněmi může Novák myslet pouze *Písničky na slova lidové poezie moravské – řadu IV., op. 74 a řadu V., op. 75, No 149* z roku 1944 (HMUB 1948 ve dvou sešitech pro zpěv a klavír – partitura dodnes v rukopisu).

Během let 1947 – 1949 stále přibývá více dopisů psaných rukou pí Novákové, která tuto společenskou i přátelskou povinnost vykonávala za onemocnělého Mistra. Mnohé její úsudky a zprávy můžeme tudíž považovati za autentické, neboť Marie Nováková již z doby, kdy byla Novákovou žákyní, byla především oddanou ctitelkou Novákova díla, které ostatně v manželském svazku s Novákem musela důvěrně poznat. Tak např. v dopise ze 14. 11. 1948 hodnotí brněnské provedení *Tomana a lesní panny, op. 40, No 89* a *Jihočeských motivů, op. 77, No 155* zpívaných Emilií Zachardovou – členkou brněnské opery (1951): „...Paní Zachardová je inteligentní pěvkyně a zpívala písně s nadšením...!“ Do dopisu M. Novákové z 6. 12. 1948 vložil Novák lístek pro Kössla obsahující zprávu o instrumentaci scénické hudby ke hře Fr. Rachlíka *Žižka, op. 79, No 157*. Mistr zde užívá sebeironizujícího tónu, když píše:

70.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

6. 12. 1948

Praha 6. 12. 1948

Milý příteli,

S radostí i vděčností připojuji se k díkům mé ženy – tím spíše, že Vaše milodary týkají se především mé pošpatněné zdravotní kondice. Nedýchá se mi nijak výtečně, hlavně asi pro tu letošní urputnou mlhu, protože jinak plním svědomitě lékařské předpisy. Málo chodím, málo pracuji, hodně lenoším. Instrumentuji hudbu k Žižkovi, pravidleně nějakou hodinu dopoledne a blížím se tak své vytčené metě v tempu opravdu metařském. A ještě musím děkovati osudu za to zaměstnání,

nejvíce mně oddalující od neutěšené přítomnosti. Chci se také ohlédnouti po jiném doktorovi, slyšel jsem o nějakém přírodním lékaři blízko Prahy a taky o nějakém chirurgickém zákroku zdejšího jednoho profesora.

Není taky vyloučeno, že se podíváme v březnu zase do Teplic. Na Silvestra bychom rádi na nějaký týden do Skutče. Nemohli bychom se tam s Vámi uvidět?

Se srdečnými pozdravy Vám
i sl. Božence
Vít. Novák

71.

VN – TK

Praha – Kouřim

D

6. 5. 1949

Praha 6. 5. 1949

Drahý příteli,

Především srdečný dík za vítanou v této době zásilku, kterou se náš dluh u Vás stále více zatěžuje. Žijeme, jak se dá, upírajíce při tom zraky do budoucna. Proto jsem již psal do Teplic, aby nám pro září rezervovali v lázeňském domě pokoj a radím Vám totéž, rozhodl-li jste se rovněž pro to místo. Velice neradi bychom Vás tam postrádali – i když přítel Máslo propásl úmysl ztráviti celý měsíc s námi. Karlíčkoví k tomu bohužel raditi nemůžeme, dojíždí teď do Klánov k Zapletalovi, zatím bez určité naděje na zlepšení. My se teď držíme paní Martinkové, která i našemu Járovi účinně pomohla při vykloubeném rameni. Kdybyste i Vy a hlavně slečna Boženka reflektovali na její pomoc, bylo by nutno smluviti to na pozdější dobu, až se trochu zmenší počet jejích pacientů. V polovici června bychom chtěli na venkov, nejraději do Chlumu, ale právě dnes nám odřekli ze zámku, který prý se bude likvidovat!

Se srdečnými pozdravy od nás
Vít. Novák

Obsahový komentář

Ve svém posledním dopisu Theodoru Köslovi se Novák už vůbec nerozepisuje o kompozičních problémech. Tón dopisu je přátelský, ale věcný. Novák vůbec netušil svůj blízký konec, naopak poznáváme, že uvažuje stále o budoucnosti.

Po Mistrově smrti udržovala korespondenci s Theodorem Kösslem paní Marie Nováková. Ve svých dopisech a pohlednicích od 20. ledna 1950 do 22. října 1962 vyjadřuje pochopitelně osamělost vyplývající ze ztráty člověka-umělce, jehož dílo

milovala a o jehož trvalé platnosti především v československé kultuře byla přesvědčena. Této myšlence také až do své smrti sloužila. Starala se o autorská provozování a vydávání Novákových skladeb. S pomocí Dvořákovy společnosti vybudovala Památník Vít. Nováka ve Skutči, jenž byl otevřen 17. července 1955.